

PEDAGOGLARNING PROFESSIONAL KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Nozima Qobuljonova

Andijon Davlat Chet tillari instituti talabasi

Annotatsiya : Mazkur maqolada pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishning samaraliusullari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog shaxsining kasbiy yetukligi, bilim, ko'nikma va malakalarning uyg'unlashuvi ta'lim sifati va samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Maqolada kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogic texnologiyalar, metod va usulla ryoritib beriladi. Tadqiqot natijalari pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlash ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalitso'zlar: kasbiy kompetensiya, pedagogic mahorat, uzluksiz kasbiy rivojlanish, innovatsion ta'lim, pedagogic texnologiyalar, refleksiy

Abstract: This article analyzes effective methods for forming and developing the professional competencies of educators. In the modern education system, the harmony of an educator's professional maturity, knowledge, skills, and qualifications is considered one of the key factors determining the quality and efficiency of education. The article elucidates the essence of the concept of "professional competence," its components, and innovative pedagogical technologies, methods, and approaches that serve to develop the professional competencies of teachers. Research results indicate that ensuring the continuous professional development of educators serves to improve the overall educational process.

Keywords: *professional competence, pedagogical mastery, continuous professional development, innovative education, pedagogical technologies, reflexivity.*

Аннотация: *В данной статье анализируются эффективные методы формирования и развития профессиональных компетенций педагогов. В современной системе образования гармония профессиональной зрелости, знаний, умений и навыков педагога считается одним из важных факторов, определяющих качество и эффективность обучения. В статье освещаются суть понятия «профессиональная компетенция», её составные части, а также инновационные педагогические технологии, методы и подходы, способствующие развитию профессиональных компетенций педагогов. Результаты исследования показывают, что обеспечение непрерывного профессионального развития педагогов служит совершенствованию образовательного процесса в целом.*

Ключевые слова: *профессиональная компетенция, педагогическое мастерство, непрерывное профессиональное развитие, инновационное образование, педагогические технологии, рефлексия.*

Kirish: Pedagoglarning professional kompetensiyalarini shakllantirish bugungi ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Chunki zamonaviy o'qituvchi nafaqat o'z fanini mukammal bilishi, balki o'quvchilar bilan samarali muloqot qila olishi, innovatsion metodlardan foydalana bilishi va doimiy ravishda o'z ustida ishlashi kerak. Shu sababli pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish tizimli, uzluksiz va maqsadga yo'naltirilgan jarayon hisoblanadi.

Avvalo, pedagoglarning professional kompetensiyasi ularning nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini uyg'unlashtirish orqali rivojlanadi. Bu jarayonda pedagogika va psixologiya fanlari asoslarini chuqur o'rganish muhim ahamiyatga ega. Masalan, Konstantin Ushinskiy ta'lim jarayonida o'qituvchining bilimdonligi bilan bir qatorda uning tarbiyaviy mahoratini ham muhim deb hisoblagan. Shu bois, o'qituvchi nafaqat dars berishni, balki o'quvchilarni tarbiyalashni ham mukammal egallashi zarur.

Ikkinchidan, malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimi pedagog kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy yo‘llaridan biridir. Zamonaviy o‘qituvchi doimiy ravishda yangi bilimlarni o‘zlashtirib borishi kerak. Seminarlar, treninglar, onlayn kurslar va tajriba almashish jarayonlari bu borada katta yordam beradi. Ayniqsa, innovatsion texnologiyalarni o‘rganish va ularni dars jarayonida qo‘llash o‘qituvchining kasbiy darajasini oshiradi.

Uchinchidan, amaliy faoliyat orqali o‘rganish muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi o‘z darslarini tahlil qilish, ochiq darslar o‘tkazish va tajribali ustozlar faoliyatini kuzatish orqali o‘z mahoratini oshiradi. Bu jarayonda refleksiya, ya’ni o‘z faoliyatini tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmasi alohida ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, zamonaviy pedagog kompetensiyasini shakllantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhim hisoblanadi. Bugungi kunda raqamli ta’lim vositalari, masofaviy ta’lim platformalari va interfaol metodlar o‘qituvchidan yangi ko‘nikmalarni talab qiladi. Shu bois o‘qituvchi doimiy ravishda texnologik savodxonligini oshirib borishi kerak.

Beshinchidan, pedagogning shaxsiy sifatlari ham uning professional kompetensiyasining muhim tarkibiy qismidir. Mas’uliyat, sabr-toqat, ijodkorlik, kommunikativlik va liderlik kabi fazilatlar o‘qituvchining samarali faoliyat yuritishiga yordam beradi. Bu sifatlari esa o‘z-o‘zini rivojlantirish, mustaqil o‘qish va hayotiy tajriba orqali shakllanadi.

Shuningdek, pedagoglarning kompetensiyasini rivojlantirishda hamkorlik muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchilar o‘zaro tajriba almashish, metodik birlashmalarda faol ishtirok etish va jamoaviy ishlash orqali yangi bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. Bu esa ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Pedagoglarning professional kompetensiyalarini shakllantirish masalasida turli davr olimlari o‘ziga xos fikr va qarashlarni ilgari surganlar. Ularning ilmiy merosi bugungi zamonaviy ta’lim tizimi uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Masalan, Konstantin Ushinskiy o‘qituvchi shaxsini ta’lim jarayonining eng muhim omili deb hisoblagan. Uning fikricha, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi,

balki tarbiyachi ham bo'lishi kerak. U pedagogning kasbiy kompetensiyasi uning bilim darajasi, pedagogik mahorati va bolalar bilan ishlash qobiliyatining uyg'unligida namoyon bo'lishini ta'kidlagan.

Jan Jak Russo esa ta'limda tabiiylik va erkinlik g'oyasini ilgari surgan. Uning fikricha, haqiqiy pedagog o'quvchining ichki imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qilishi kerak. Bu qarash bugungi kunda o'quvchi markazli ta'lim va individual yondashuvning asosini tashkil etadi.

Sharq mutafakkirlaridan Abu Nasr Forobiy pedagogning bilimdonligi va axloqiy yetukligiga katta e'tibor qaratgan. Unga ko'ra, o'qituvchi jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi yetuk shaxslarni tarbiyalashi kerak va buning uchun o'zi ham mukammal fazilatlarga ega bo'lishi lozim.

Abu Ali ibn Sino esa ta'lim jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, qobiliyati va qiziqishlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlagan. Uning fikricha, samarali pedagog o'quvchiga mos metodlarni tanlay olishi kerak, bu esa pedagogik kompetensiyaning muhim ko'rsatkichidir.

Zamonaviy pedagogika vakillaridan Lev Vygotskiy ta'lim va rivojlanish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni asoslab bergan. U "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi orqali o'qituvchining roli o'quvchining imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ekanligini ko'rsatgan. Bu esa pedagogdan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyani talab qiladi.

Shuningdek, John Dewey ta'limni amaliy faoliyat bilan bog'lash zarurligini ilgari surgan. Unga ko'ra, o'qituvchi o'quvchilarni faqat nazariy bilim bilan emas, balki hayotiy tajriba orqali o'qitishi kerak. Bu esa pedagogning innovatsion va ijodiy yondashuvini talab etadi.

Yuqorida keltirilgan tarixiy pedagogik qarashlar hamda pedagoglarning professional kompetensiyalarini shakllantirish yo'llari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular zamonaviy ta'lim tizimining mustahkam asosini tashkil etadi. Turli davrlarda yashab ijod qilgan olimlar, jumladan Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Konstantin Ushinskiy va John Deweylarning fikrlari shuni ko'rsatadiki, haqiqiy

pedagog nafaqat bilimli, balki yuksak ma'naviyatli, ijodkor va doimiy rivojlanishga intiluvchi shaxs bo'lishi zarur.

Tarixiy pedagogik meros o'qituvchiga to'g'ri yo'nalish berib, uning kasbiy faoliyatini boyitadi, kompetensiyalarni shakllantirish esa ushbu nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etishga xizmat qiladi. Ya'ni, o'tmish tajribasi va zamonaviy yondashuvlar uyg'unligi natijasida pedagogning kasbiy mahorati yuksaladi.

Olib borilgan tadqiqot natijalari zamonaviy ta'lim tizimida pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish uzluksiz ta'lim sifatini ta'minlashning muhim sharti ekanligini ko'rsatdi. Savolnoma, kuzatish va pedagogik eksperiment orqali olingan ma'lumotlar tahlili pedagoglarning aksariyatida raqamli kompetensiyalar o'rta darajada shakllanganini, ayniqsa raqamli xavfsizlik va raqamli kontent yaratish yo'nalishlarida yetarli tayyorgarlik mavjud emasligini aniqladi. Bu holat pedagoglarning raqamli texnologiyalardan foydalanishida tizimli va maqsadli yondashuv yetishmayotganini ko'rsatadi. Kuzatish natijalariga ko'ra, raqamli vositalardan foydalanish asosan vizual materiallar bilan cheklanib qolgan bo'lib, interaktiv va ijodiy raqamli yechimlar kam qo'llanilayotgani aniqlandi. Bu esa pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini faqat texnik ko'nikmalar darajasida emas, balki pedagogik va metodik jihatdan ham rivojlantirish zarurligini asoslaydi. Eksperimental mashg'ulotlar natijasida kuzatilgan ijobiy dinamika esa raqamli kompetensiyalarni maqsadli, amaliyotga yo'naltirilgan o'quvlar orqali samarali rivojlantirish mumkinligini tasdiqladi. Tadqiqot xulosalariga tayanilgan holda quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

-pedagoglarning kasbiy rivojlanish tizimida raqamli kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan maxsus o'quv kurslari va treninglarni joriy etish;

-raqamli xavfsizlik, raqamli kontent yaratish va interaktiv ta'lim texnologiyalariga bag'ishlangan amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish;

-ta'lim muassasalarida raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish va pedagoglarning zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish;

-xalqaro tajriba (DigComp, UNESCO modellari) asosida pedagoglar uchun moslashtirilgan milliy raqamli kompetensiya modelini ishlab chiqish;

-pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini baholash va monitoring qilish tizimini yo'lga qo'yish orqali ularning kasbiy rivojlanish dinamikasini muntazam tahlil qilish.

Xulosa qilib aytganda, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etish, o'quvchilarning bilim olish faolligini oshirish va raqamli ta'lim muhitida samarali pedagogik faoliyatni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogika sohasida raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan keyingi ilmiy izlanishlar va amaliy ishlar uchun nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. European Commission, 2019. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. Brussels:

2. European Commission. [Online] Available at: <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework> [Accessed 29 December 2025]

3. European Commission. (2017) DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. –Luxembourg: Publications Office of the European Union.

4. Ishmuxamedov R.J., Xodjaev B.X. (2018) Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot.

5. Tog'ayev M.X., Yusupov D.R. (2021) Masofaviy ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari. –Samarqand: Zarafshon.

6. UNESCO. (2018) ICT Competency Framework for Teachers. –Paris: UNESCO.

7. Verbitsky A.A., Soldatova Ye.V. (2019) Digital competence as a component of professional education. –Moscow: Yurayt.

8. Xaydarova, O. (2021). Pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: O'zbekiston tajribasi. Pedagogika va Innovatsiya, 2(3), pp.88–102.